

Užitkové rostliny VIII

Vít Grulich

Elastomery

- Vytvářejí polymery, vyznačující se elasticitou nebo termoplasticitou
- Zpravidla součást latexů
 - koagulace
- Dnes rozšířené syntetické náhražky
- Zásadní význam má:
 - 1) kaučuk
 - asi 30% kaučuku je z přírodního zdroje
 - 2) chicle
- další význam ztrácejí
 - 3) gutaperča
 - 4) balata

Euphorbiaceae

- *Hevea brasiliensis*
 - Strom
 - Latex z kmenů
 - Původ: Brazílie
 - Pěstování: tropy
 - Užití: kaučuk

Sapotaceae

- *Manilkara bidentata*
 - Strom
 - Latex z kmenů
 - Původ: Brazílie a Guayana
 - Pěstování: tamtéž
 - Užití: balata

Sapotaceae

- *Manilkara zapota*
 - Strom
 - Latex z kmenů
 - Původ: Stř. Amerika
 - Pěstování: tamtéž
 - Užití: chicle

Sapotaceae

- *Palaquium gutta*
 - Strom
 - Latex z kmenů
 - Původ: jv. Asie
 - Pěstování: tamtéž
 - Užití: gutaperča

Gumy

- Vytvářejí polysacharidy
 - z jednoduchých cukrů
- Ve vodě bubří, v alkoholu nerozpustné
- Vytvářejí se
 - v borce
 - v osemení

Fabaceae

- *Acacia senegal*
 - Strom
 - guma z kmenů
 - Původ: savany Afriky
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: potravinářství, farmacie
 - I další druhy: *A. nilotica*, *A. seyal*

Fabaceae

- *Astragalus gummifer*
 - keřík
 - Klovatina z větví nebo kořenů
 - Původ: Malá Asie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: farmacie

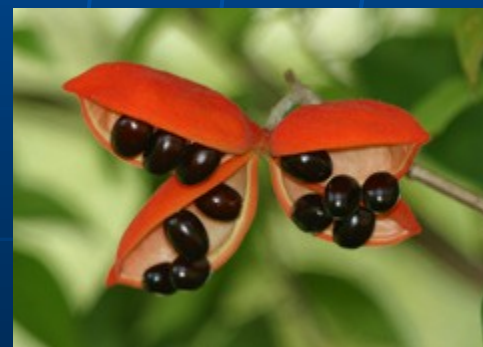
Fabaceae

- *Prosopis juliflora*
 - keř nebo strom
 - Guma z větví
 - Původ: Stř. a Jižní Amerika
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: potravinářství, farmacie

Malvaceae

- *Sterculia urens*
 - Opadavý strom
 - Sliz z kmenů
 - Původ: Indie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: potravinářství, farmacie

Pryskyřice a balzámy

- Směsi diterpenů s terpeny a gumami
- Ve vodě nerozpustné, v alkoholu rozpustné
 - Pryskyřice sklovitě tuhnou
 - odparem těkavých složek
 - Balzámy zůstávají měkké
- Vytvářejí se
 - v borce
 - v dřevu

Altingiaceae

- *Liquidambar orientalis*
 - Opadavý strom
 - Balzám z kmenů
 - Původ: Malá Asie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: potravinářství, farmacie

Anacardiaceae

- *Pistacia lentiscus*
 - Vždyzelený dvoudomý keř
 - Prskyřice z kmenů
 - Původ: Středozeemí
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: laky, barviva, farmacie, potravinářství

Araucariaceae

- *Agathis australis*
 - Jehličnatý strom
 - Pryskyřice (kopál) z kmenů
 - Původ: z. Oceánie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: výroba laků

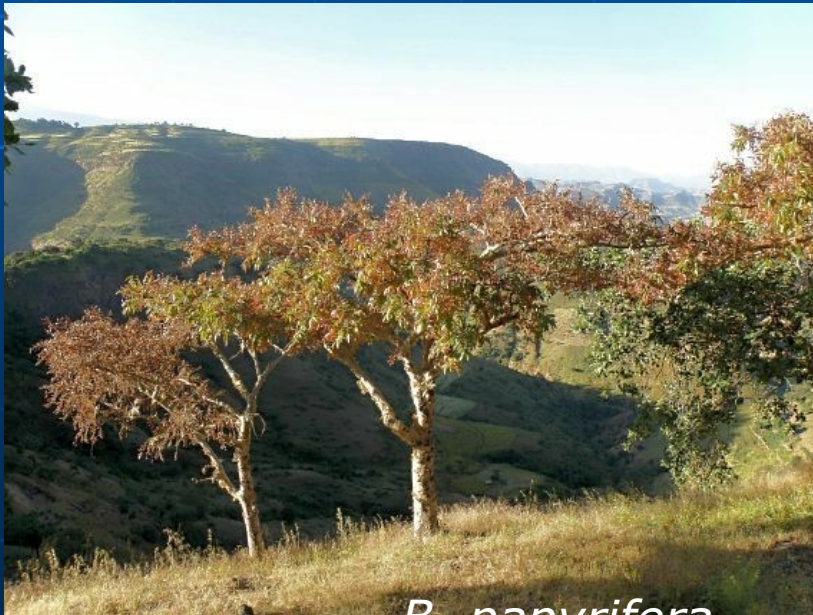
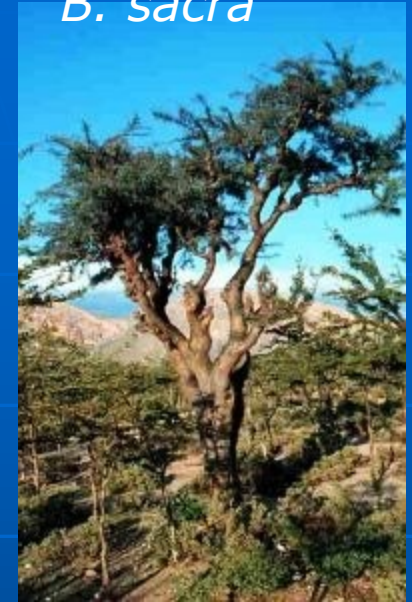

Burseraceae

- *Boswellia*
 - Stromek
 - Klejoprskyřice z větví
 - Původ: Arábie, v. Afrika
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: parfémy, potravinářství, kult

B. sacra

B. papyrifera

B. elongata

Burseraceae

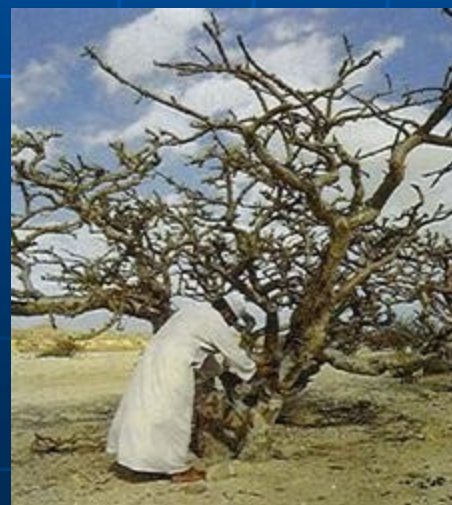
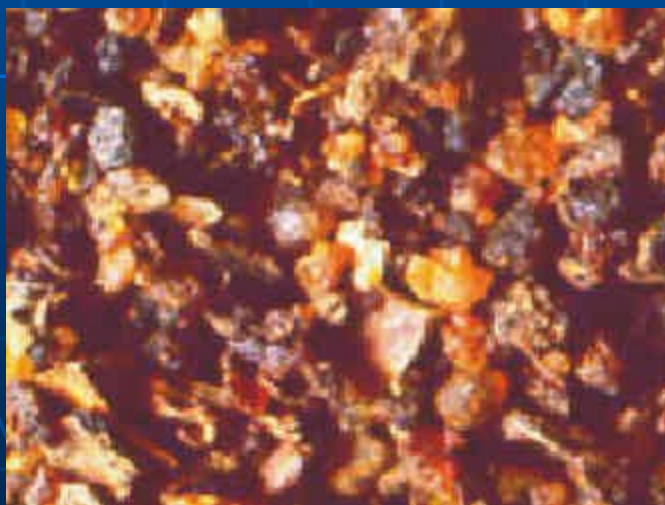
- *Canarium commune*
 - Strom
 - Pyskyřice z větví
 - Původ: jv. Asie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: parfémy, laky, potravinářství, farmacie

Burseraceae

- *Commiphora abyssinica*

- keř nebo strom
 - Klejoprskyřice z větví
- Původ: v. Afrika
- Pěstování: sbírá se
- Užití: parfémy, laky, potravinářství, farmacie

Fabaceae

- *Copaifera multijuga*
 - strom
 - Balzám z kmenů
 - Původ: Brazílie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: parfémy, laky, mýdla

Pinaceae

- *Pinus pinaster*
 - strom
 - Balzám z kmenů
 - Původ: Středozeemí
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: terpentýn, kalafuna

Styracaceae

- *Styrax benzoin*
 - Opadavý strom
 - Pryskyřice z kmenů
 - Původ: jv. Asie
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: parfumerie, laky, farmacie

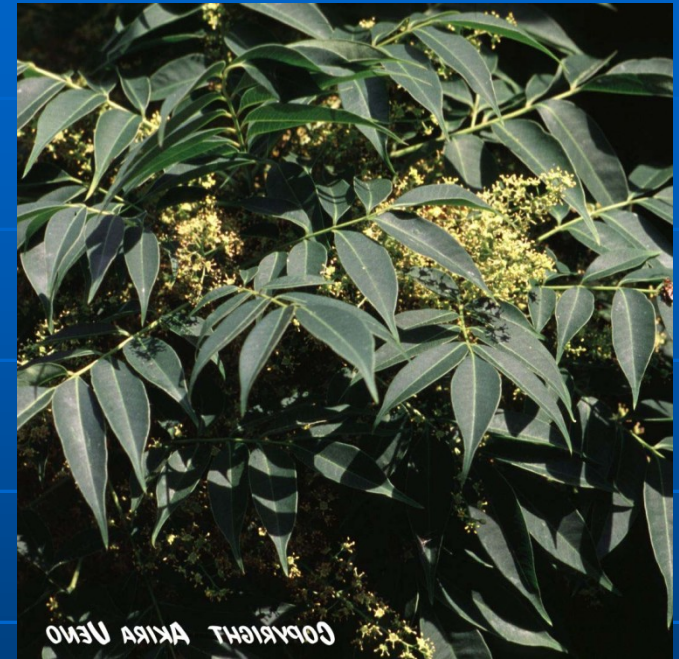

Vosky

- Směsi esterů vyšších mastných kyselin
 - pryskyřice tvoří nežádoucí příměsi
- Ve vodě nerozpustné, na vzduchu stálé
 - nežluknou
 - za tepla tají
- Vytvářejí se
 - na povrchu borky
 - vzácně uvnitř buněk dřevu

Anacardiaceae

- *Rhus succedanea*
 - Nízký stromek
 - Vosk z plodů
 - Původ: v. Asie
 - Pěstování: tamtéž
 - Užití: politory, podlahové vosky, farmacie

Areceaceae

- *Ceroxylon quindiuense*
 - Vysoká palma (až 60 m)
 - Vosk z kmene a řapíků
 - Původ: Andy
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: svíčky, voskové zápalky

Arecaceae

- *Copernicia cerifera*
 - Palma
 - Vosk z listů
 - Původ: Jižní Amerika
 - Pěstování: sbírá se
 - Užití: lešticí vosky, politory, svíčky

Buxaceae

- *Simmondsia californica*
 - keř
 - Vosk (olej) z listů
 - Původ: pomezí USA a Mexika
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: motorový olej, lešticí vosky, politory, farmacie

Myricaceae

- *Myrica cerifera*
 - keř
 - Vosk z plodů
 - Původ: Severní Amerika
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: svíčky, parfumerie

Silice

- Směsi terpenů a aromatických sloučenin
 - pryskyřice tvoří nežádoucí příměsi
- Ve vodě nerozpustné, na vzduchu těkavé
- Vytvářejí se
 - v dřevu
 - v oddencích
 - v květech
 - v plodech
- Extrahují se
 - destilací
 - extrakcí (např. benzínem)
 - lisováním

Annonaceae

- *Artabotrys hexapetalus*
 - Stálezelená liána
 - silice z květů
 - Původ: jv. Asie
 - Pěstování: tropy
 - Užití: parfumerie, mýdla

Annonaceae

- *Cananga odorata*
 - Stálezelený strom
 - silice z květů
 - Původ: jv. Asie
 - Pěstování: tropy
 - Užití: parfumerie, mýdla

Geraniaceae

- *Pelargonium odoratissimum*
 - Keřík
 - silice z natě
 - Původ: j. Afrika
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: parfumerie, mýdla

Iridaceae

- *Iris florentina*
 - Bylina
 - silice z oddenků
 - Původ: Středozeemí
 - Pěstování: tamtéž
 - Užití: parfumerie

Lamiaceae

- *Lavandula angustifolia*
 - Keřík
 - silice z natě
 - Původ: Středozeemí
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: parfumerie, farmacie, potravinářství

Lauraceae

- *Cinnamomum camphora*
 - Stálezelený strom
 - silice z větví
 - Původ: v. Asie
 - Pěstování: tropy a subtropy
 - Užití: parfumerie, farmacie

Myrtaceae

- *Eucalyptus globulus*
 - Poloopadavý strom
 - silice z listů
 - Původ: Austrálie
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: parfumerie, farmacie
 - Také další druhy

Oleaceae

- *Jasminum sambac*
 - Stálezelený keř nebo liána
 - silice z listů
 - Původ: Arábie až Indie
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: potravinářství, farmacie

Rosaceae

- *Rosa damascena*
 - Velký keř
 - silice z květů
 - Původ: Malá Asie
 - Pěstování: subtropy
 - Užití: parfumerie, farmacie

Santalaceae

- *Santalum album*
 - Stálezelený strom
 - silice z dřeva
 - Původ: jv. Asie
 - Pěstování: tropy
 - Užití: parfumerie, potravinářství

